

DR. H. W. GISPEN, *De Spreuken van Salomo* opnieuw uit die grondtekst vertaald en verklaard. Serie Korte Verklaring der Heilige Schrift. Uitg. J. H. Kok N.V., Kampen, Eerste deel, 1952, 284 bls.; tweede deel 1954, 364 bls.

Hoewel alleen die tweede deel ons ter bespreking toegestuurd is, neem ons beide deeltjies tesame in oëskou. Dr. Gispen, hoogleraar aan die Vrye (Gereformeerde) Universiteit van Amsterdam, gee hier 'n besonder weloorwoë, noukeurig veral op woordbetekenisse, verwante Bybelplase en argeologiese illustrasie ingaande verklaring van die Bybelse Spreukeboek. 'n Inleiding van tien bladsye in dl. I, aangevul met inleidende opmerkinge van drie bls. in dl. II, bespreek kort, wellig te kort, allerlei aspekte van die Spreukeboek. Daar word wel enkele literatuuropgawes verstrekk oor besondere kwessies, maar 'n oorsig van die bekendste kommentare en studies soos in *Tekst en Uitleg* gebruiklik, ontbreek tog ook hier soos in die meeste deeltjies van die serie Korte Verklaring. Ek vermoed dat verskillende van die medewerkers aan hierdie serie dit graag anders sou wil hê, en tog ook wel die meer belangstellende lesers.

Die inleidende gedeelte van die Spreukeboek, hfst. 1-9, word deur Dr. Gispen as hoogswaarskynlik nie Salomonies beskou (dl. I, bl. 7, 9, 18). Om aan die moeilikheid van die getuienis van 1:1 in hierdie verband te ontkom, word hierdie vers as oorspronklik by 10:1-22:16 behorend beskou, watter hoofstukke ewe as 25-29 dan wel as geheel van Salomo afkomstig geglo word. Tog is dit volgens Gispen nie nodig om vir hfst. 1-9 'n later ontstaanstyd as die tyd van die konings van Juda aan te neem nie. Op die argumente vir 'n ontseggings van die outeurskap van Salomo vir die inleidende hoofstukke word nie ingegaan nie, vermoedelik is hulle dieselfde as wat die gevreesde „Bybelkritiek” gewoon is om te hanteer.

Op buite-bybels vergelykingsmateriaal word kortliks gewys, bl. 11v., en by die uitleg meermale ingegaan, meestal egter om alle direkte verband te ontken, en alle nadruk op die verskil te laat val waardeur die belangstelling vir die vergelykinge nie juis aangewakker word nie; die resultaat staan vantevore vas.

Op die kernbegrippe en kenwoorde van die Spreukeboek word verblydend degelik ingegaan; des te meer is dit te betreure dat aan die end van die boek geen register van sulke terme en begrippe verskyn nie, wat vir die gebruik van die boek by eksegese en prediking van groot nut sou wees.

Miskien om ruimte te bespaar is by die vertaling van hfst. 1-9 nêrens indeling in strofes aangebring, wat onoorsigtelik werk. Gevoel vir ritmiese indeling ontbreek hier en daar, wat op die eksegese van invloed is (bv. 7:22v.). Die vertaling is oor die algemeen noukeurig, so nou as moontlik (sometyds m.i. meer as wenslik) aansluitend by die Masoretiese teks; tog is nier en daar uitdruklik ongewone woordorde van die Hebreeuse teks oor die hoof gesien (bv. 12:4b; 21:1; 26:17). In 22:24 is die tweemaal „driftig” nie fraai nie veral waar die Hebreeuse woorde van verskillende stam gebruik.

Die Masoretiese teks is „right or wrong (the commentator's) country”. Dat die LXX-teks ook gelyk kan hê, ook die oorspronklike teks sou kan verteenwoordig, word, moontlik nie teoreties nie, maar sekerlik in die praktyk deurgaans ontken. Dit is tog wel vreemd waar mens tog ook sou kan aanneem dat die bestaan en oorlewering van hierdie belangrike ou teksgetuie ook onder die providentia specialissima wat oor die Bybelteks gewaak het, sou kon val. Die skrywers van die Nuwe Testament was nie met so'n Septuagintaminagting besiel nie, die apostel Paulus haal selfs in II Kor. 9:7b 'n spreuk aan wat alleen in die Septuaginta by 22:8 te vinde is. Septuagintaverguising is netsomin aanbevelenswaardig as Septuagintaverring. Om te sweer by die teksvorm van die Masorete sou ook 'n soort idolatrie kan word.

Die gevolg van so 'n verregaande konservatisme is dat vrywel geen van die *cruces* opgehef of verlig word nie. Die menselike rasionalisiervermoë is amper onbeperk, sodat mens aan enige hoe ook verminkte teks wel 'n sin kan ontwing. Eksegese is egter meer 'n kuns as 'n tegniek; en so geld ook hier: oor smaak val nie te twis nie. Ek kan nie sien dat daar

veel nuwe lig geval het op die van ouds duister plekke van die Spreukeboek in hierdie Korte Verklaring nie. By 10:6, 12:28b, 14:3, 7, 24, 19:1, 7c, 22, 21:6b, 24:22 25:7c, 27:9b, 28:2b, 31:1, om enkele gevalle te noem, bly dit nog maar skemer.

By 5:16 het Gipsen, netsoos van der Ploeg die „uw” van die teks verwaarloos; by 7:22v. (waar die ritmiese indeling m.i. onjuis opgevat is) word dikwels veronagsaam dat „pyl” (en ook „lewer”) nie op „rund” nog op „boei” pas nie, maar wel by „hert”; m.i. gee Driver, *Vet. Test.* I, 4, p. 241 die regte oplossing. By Gipsen se vertaling van 17:27a kom *gam* nie tot sy reg nie. In 22:29 moet *abôj* ook al mag die woordjie saamhang met die stam „begeer”, seker nie in die konteks met „begeerte” vertaal word nie.

Uitstekend is m.i. die verklaring van die „vreemde vrou”, bl. 47v.; eweso die vermyding van dogmatiese „gelykshakeling” van die wysheidsfiguur in 8:22vv. met die Logos. Ook die vele argeologiese verhelderinge is ’n verheugende trek van hierdie verklaring (vgl. 3:15 oor „juwele”, 17:1 oor „bete broods”, 25:21 oor „gloeiende kolen”, 25:23 oor die reënbrengende „Noordewind”, 26:23 oor „zilverglazuur”, 30:17, 26, 31 oor „raven der beek”, klipdas, haan of perd, 31:6 oor wyn). Van nuwere literatuur is behoorlik kennis geneem, by 23:5 selfs van Sumeriese materiaal deur Kramer aan die lig gebring. By 21:9 kon op Albright se opvatting van die *bêt chāber* (*Archaeology of Palestine*, 1949, p. 115) ingegaan geword het (sien nou *Vet. Test.*, Suppl. III, 1955, p. 10-12, waar ook nuwe gegewens van Albright oor die sewe suile van 9:1 gevind word — op sy bekende vitale wyse skuif Albright my daar meer in die skoene as wat ek daarin bedoel het).

Waarom Agur nou per se die outeur van die hele hoofstuk 30 moet wees, teen die duidelike getuienis van die LXX in, verstaan ek nie; ewemin as waarom die skimmige figure van Itiël (dubbel onderstreep) en Ukal opnuut tot lewe gebring moes word. By die vergelyking van Spr. 22:16-23:12 met die Egiptiese spreukeboek van Amen-em-ope tref die gewilligheid om die vergelykingsmateriaal vry volledig aan te bied en welwillend te beoordeel (bl. 153, 156, 167, 170); maar ook die ondergrondse onwil om enige afhankelikheid te aanvaar. Verskillende aspekte van ooreenkoms is daardeur oor die hoof gesien.

Ons lesers word sterk aanbeveel om by hul Bybelstudie van hierdie degelike, inhoudsvolle, simpatieke studie van Prof. Gipsen kennis te neem; dit sal by oordeelkundige gebruik tot verryking en verdieping van hul Skrifkennis veel kan bydra.

B. GEMSER

10 Desember, 1955.